

nom, hogy ennek ellenére nem tudtam nyomon követni az összes rövidítést, katonai egységet, milíciát, lázadó szervezetet, illetve a kormány és az ENSZ tényfeltáró misszióit.

Ezek azonban csak triviális kifogások. Az fontos, hogy Capps könyve *tanúságot tesz*. Az olvasók túlnyomó többsége számára (azaz azoknak, akik még soha nem voltak háborúban) leltárt készít mindarról a szenvedésről, amin a harcosok és a megfigyelők jóval az átélt események után keresztülmennek. Azoknak az olvasóknak pedig, akik hozzám hasonlóan maguk is PTSS-ben szenvednek, szabadulást kínál az elszigeteltségből. Ez megérteti velem, hogy testvérek egy olyan csapatához tartozom, akikre segítenek nélkül büszke lehetek.

Capps sorait olvasva megértjük, hogy a szörnyű élmények „kitörölhetetlen nyomot hagynak a lelken.” Ezek az emlékek soha nem hagynak el bennünket. Életünk minden napján velünk élnek. A mi feladatunk az, hogy megtanuljunk visszaállítani az emberiségünket – nem ezek miatt az emlékek miatt, hanem ezek ellenére. Nekünk, bajtársaknak együtt kell dolgoznunk, hogy megtaláljuk a gyógyulást.

(Washington Independent Review of Books)

Tom Glenn

A vietnámi háború leghosszabb csatája

Gregg Jones: Last Stand at Khe Sanh: The U.S. Marines' Finest Hour in Vietnam (Da Capo Press, 2014, 344 oldal) című könyvének bemutatása

„Rendbe fog jönni...” Ezeket a szavakat mondogatták az orvosok és a szanitécék a Khe Sanh-i csatában megsebesült katonáknak – néhányuknak már csak azért, hogy haldoklás közben legalább kíméljék valamennyire őket.

A Quang Tri tartományban (Dél-Vietnam legészakibb tartományában) levő Khe Sanh-i tüzérségi támogató bázis ostromát gyakran ne-

vezik a vietnámi háború leghosszabb csatájának. A harcok közel fél éven át, 1968 januárjától július elejéig tartottak. Az összecsapásban 6000 amerikai tengerészgyalogos nézett szembe (a becslések szerint) 20 000 észak-vietnámi katonával. Az amerikai erők tartották magukat, de a végén mégis az USA vonult vissza, feladva a bázist az észak-vietnámiaknak, akik azt állították (és ma is azt állítják), hogy ők nyerték meg a csatát. Amerikai oldalon 703 ember halt meg, köztük tengerészgyalogosok, a hadsereg katonái és dél-vietnámi katonák. Az elesett észak-vietnámi katonák számára vonatkozó becslések 10 és 15 ezer fő között változnak.

A Last Stand Khe Sanh: The U.S. Marines' Finest Hour in Vietnam című könyvben Gregg Jones azoknak a katonáknak a leplezetlen őszinteségével meséli el a harcok eseményeit, akik elmondták neki a történetüket. Kilencven olyan veteránnal készített interjút, aki harcolt Khe Sanh-nál, és felhasznált minden más rendelkezésre álló forrást – könyveket, jelentéseket, hivatalos feljegyzéseket és filmeket –, hogy egy rendkívüli beszámolóval álljon az olvasók elé, ami helyenként olyan részletes, hogy szinte már regénynek hat. A jegyzetapparátus és az irodalomjegyzék hossza összesen több mint negyven oldalra rúg, és a könyv nyolc részletes térképet is tartalmaz.

Csakhow Jones újságíró (és mindössze nyolc éves volt akkor, amikor a csata zajlott): a saját szavai elkülönülnek azoknak az embereknek a szavaitól, akiket idéz, és az elejétől a végéig mentesek az érzelmeiktől. Elmondja azt, ami történt – nem többet és nem kevesebbet. Jones hűvös, tárgyilagos megközelítése szinte perzselővé teszi a csatát borzalmaival.

E sorok írója Vietnámban volt, amikor a Khe Sanh-i csata megkezdődött. Hírszerzőként, fedetten dolgoztam a terepen levő katonai egységekkel együttműködve. Úgy öltöztem, mint azok a katonák és tengerészgyalogosok, akikkel szolgáltam, ugyanolyan fejadagokat emtem, mint ők, és mellettük aludtam a lövészárkokban és sátrakban. Figyelemmel kísértem a csata alakulását, és amikor fel kellett adni a bázist, amelynek védői közül oly sokan haltak meg, ugyanazt a keserűséget éreztem, mint a tengerészgyalogosok. Így tehát tanúsíthatom Jones

elbeszélésének hitelességét. A szerző kitűnő érzékkel ragadta meg azoknak a férfiaknak az érzéseit és az általuk használt katonai zsargon, akik Vietnamban harcoltak. Még az Egyesült Államokra is úgy utal, ahogy akkoriban mi is tettük: a „világ”, mondtuk Amerikára, azaz az otthonra gondolva, mintha az a hely, ahol épp voltunk, nem is lett volna része ennek a világnak...

Jones könyve legnagyobb részét a januártól áprilisig tartó harctevékenység bemutatásának szenteli. Az ostrom ezekben a hetekben volt a legintenzívebb. A konfliktus első húsz napjában az észak-vietnamiak két csatát is megnyertek, kiszorítva az amerikai és dél-vietnami csapatokat Khe Sanh faluból és arra kényszerítve őket, hogy Lang Vei mellé vonuljanak vissza, viszont nem tudták elfoglalni a közeli 64., 861. és 861A számú magaslatokat. Közéről látjuk a csatározásokat, a bombázásokat és a kézitusát. Jones óráról órára, esetenként percről percre haladva mutatja be az események menetét. Nem hallgatja el a borzasztó részleteket sem: egy tengerészgyalogos a földön három golyóval a hátában; egy másik halott, akinek egy golyó az egyik szemén keresztül hatolt az agyába; egy harmadik katona, akinek a tüdejét fúrta át a lövedék és most a saját vérében fuldoklik; tengerészgyalogosok, akik az ellenség gyilkos tüzeiben viszik vissza az elesetteket és a sebesülteket a saját vonalaikhoz.

A szerző kevesebb teret szentel a csata április és július közötti szakaszának, amikor megkezdődött a Pegazus Hadművelet, melynek keretében az amerikai hadsereg egységei keletről előrenyomultak Khe Sanh-ig és megnyitották a 9-es számú utat. A fejlemények nem igazán nyerték meg a tengerészgyalogosok tetszését, akik Jones szerint „soha nem akarták, hogy legyenek kötve Khe Sanh-nál, és most dühbe gurultak amiatt, hogy a hadseregnek kellett kisegíteni őket.” Az amerikai erők fokozatosan visszaszerezték a korábban elvesztett területet és fölénybe kerültek. Ám július 5-én Creighton Abrams tábornok, aki William Westmoreland tábornokot váltotta fel a Vietnamban harcoló amerikai erők parancsnokaként, bezáratta a Khe Sanh-i bázist. Döntése azon a következtetésen

alapult, hogy egy ilyen távoli terület megtartása nem segít abban, hogy megnyerjék a háborút.

Az epilógusban Jones bemutatja a Khe Sanh-nál harcoló tengerészgyalogosok későbbi életét. A könyv újra és újra emlékeztet minket arra, hogy milyen fiatalok voltak ezek az emberek (nagyjából a felük még a huszadik évét sem töltötte be a csata idején). Sokan közülük úgy tértek haza, hogy elvesztették valamelyik végtagjukat, vagy más maradandó testi károsodást szenvedtek. Sokakat gyötört a poszttraumás stressz; minden nap kínozták őket a szörnyű emlékek. Ahogy Jones fogalmaz, volt, aki teljesen megzavarodott és soha nem heverte ki a meg rázkódtatásokat. Néhányan az öngyilkosságba menekültek. A legtöbbjük azonban végül megtalálta az utat, ami a produktív és sikeres élethez vezetett, bár még mindig Khe Sanh-t tekintik az életük meghatározó pillanatának.

Vajon az USA nyert vagy veszített a Khe Sanh-i csatában? Mi volt az észak-vietnamiak célja a hadjáratban? Talán az 1954-es Dien Bien Phu-i győzelemhez hasonló sikert akartak kivívni, ami akkor gyakorlatilag véget vetett a francia uralomnak Indokínában? Jones felvonultatja a bizonyítékokat a különböző, egymásnak ellentmondó következtetések ellen és mellett, de nem alkot véleményt. A kérdéseket bonyolítja a január 28. és 30. között indított Tet offenzíva, amiről Westmoreland úgy gondolta, hogy az a célja, hogy távol tartsa az amerikai csapatokat a Khe Sanh-i csatától. Mások (magamat is beleértve) hajlamosak azt hinni, hogy Khe Sanh az 1967-es Dak To offenzívához hasonlóan egy Vo Nguyen Giap tábornok által készített átfogó észak-vietnami terv része volt. Az északiak szándéka az volt, hogy lekössék az amerikai csapatokat, míg a kommunisták a politikai háborúra koncentrálnak a falvak és tanyák szintjén, ami végül a győzelműkhöz vezetett. Az észak-vietnami, propagandával teli kijelentések nem segítenek abban, hogy megtaláljuk a választ. Magunkra maradunk, hogy gondolkozzunk.

A bázis feladása – azután, hogy olyan sokan harcoltak és haltak hősi halált azért, hogy ne kerüljön az észak-vietnamiak kezébe – a vietnami háború meghatározó szimbólumává tette Khe

Sanh történetét. 58 000 amerikai katona halt meg Vietnamban (az észak-vietnami veszteségek nem ismertek, de talán ennek a számnak a háromszorosára rúgnak). A végén azonban kivonultak az országból, és az USA hagyta, hogy a dél-vietnamiak maguk küzdjenek – amennyire tőlük telik – az északi hódítók ellen.

Jones szándékosan kerüli az állásfoglalást. A célja nem az, hogy ítéletet mondjon. Ehelyett a harcoló tengerészgyalogosok életét veszi górcső alá. Megmutatja azt, amit oly sokan tudunk már; azt, hogy a katonák valójában nem Istenért vagy a házáért harcolnak, hanem a mellettük harcoló fiúkért, a bajtársaikért. Jones könyve sokat tett azért, hogy helyreállítsa azoknak a férfiaknak a becsületét és méltóságát, akik Vietnamban harcoltak és haltak meg; az embereket, akiket honfitársaik leköptek, amikor visszatértek az Egyesült Államokba. A könyvet már egyedül emiatt is érdemes elolvasni.

Am a hozzám hasonló olvasók, akik szívvel-lélekkel harcoltak Vietnamban, magukra maradnak a kérdéssel: vajon megérte? Jones nem válaszol, és bölcsen teszi. Pontosan tudja, hogy erre a kérdésre nekünk magunknak kell megtalálnunk a választ.

(Washington Independent Review of Books)

Shehan Karunatilaka³

Srí Lanka, a megosztott sziget

Samanth Subramanian: This Divided Island: Stories From The Sri Lankan War (Hamish Hamilton, 2014, 320 oldal) című könyvének bemutatása

Ha belegondolunk, hogy mennyi nyomdafestéket és tintát használtak fel a témáról szóló írásokhoz, akkor akár azt is mondhatnánk, hogy Srí Lanka háború utáni története külön műfaj-

nak tekinthető. A polgárháború befejeződése utáni eseményekről, illetve helyzetről szóló szavak attól a 2009. májusi naptól kezdve gyűlnek, amikor az ország szinte minden lapjának címlapján megjelentek a Velupillai Prabhakarannak, a Tamil Tigrisek vezetőjének véres fejét ábrázoló képek. Nagy kár, hogy az összegyűlt szavak között nem szerepel a béke szó...

Megszámolni is nehéz lenne, hogy hány oldalt töltöttek meg a lapokban a sziget északi része elfoglalásának történetéről szóló különböző jelentések és fényképek, hogy hány erről a témáról szóló szépirodalmi mű és riportkönyv jelent már meg eddig. A hivatalos történetírás – ahogy azt C. A. Chandraprema *Gota's War (Gota háborúja)* című könyvében olvashatjuk – tagadja, hogy a kormány ágyúkkal lött a saját népére és hidegvérrel kivégezte az ellenségeit, tagadja, hogy napjainkban is elrabol és megkínózik embereket és támogatja a kisebbségek elnyomását. Ez a nézet azonban csak Srí Lankán tekinthető ortodoxiának, és már több oldalról is cáfolták. Ellentmondanak neki a szemtanúk beszámolóai a háború utolsó napjainak eseményeiről, amiket Gordon Weiss, az ENSZ tisztségviselője gyűjtött össze *The Cage (A ketrec)* című könyvében, illetve az a háborús áldozatokkal készített szívszaggató interjúsorozat is, amit a BBC tudósítója, Frances Harrison adott közre a *Still Counting The Dead (A halottak száma még ismeretlen)* című munkájában. Mindkét könyv egy olyan országot mutat be, ahol még mindig dúl a háború, és amely még mindig vérzik. A Srí Lanka-i vezetés mindkettőt külföldi propagandának tartja, amelynek célja, hogy elsüllyessze a mi „úszó paradicsomunkat”.

Kíváncsi voltam, hogy Samanth Subramanian *This Divided Island: Stories From The Sri Lankan War (Ez a megosztott sziget: Történetek a Srí Lanka-i háborúból)* című könyvét hogyan fogadják majd ebben a környezetben. Bizonyos körökben – főleg azokban, amelyek a nagy hatalmú Radzsapaksze-csoport köré tömörülnek – áruállással felérő tevékenységnek számít, ha Srí Lankáról úgy beszélnek, mintha a szigetország nem „Ázsia csodája” lenne. Azt akarjuk, hogy a külföldiek a strandjainkon napozzanak ahelyett, hogy a múltunkban vájkálnának.

3 Shehan Karunatilaka Srí Lanka-i író. *Chinaman: The Legend Of Pradeep Mathew (Porcelánember: Pradeep Mathew legendája)* (Jonathan Cape, 2011) című regénye két tekintélyes irodalmi díjat is elnyert.